

віртуальних активів, а й ефективнішому захисту прав потерпілих, а також підвищенню рівня захисту інтересів українських громадян та інвесторів у цій динамічній галузі.

Список використаних джерел

1. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>.

2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

3. Красько В. Легалізація віртуальних активів в Україні: що прийняла Верховна Рада // Liga Zakon. 01.10.2021. URL: https://biz.ligazakon.net/analitics/206579_legalzatsya-virtualnikh-aktiviv-v-ukran-shcho-priynuala-verkhovna-rada.

4. Шаповалова І. Внутрішні виклики регулювання віртуальних активів в Україні // Національна асоціація адвокатів України. 28.10.2024. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/9651-vnutrishni-vikliki-regulyuvannya-virtual-nih-aktiviv-v-ukraini.html>.

Письменський Євген Олександрович,
професор кафедри права та публічного управління ЗВО «Університет Короля Данила», доктор юридичних наук, професор

КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ВОЄННІЙ СФЕРІ: ТЛУМАЧЕННЯ Ч. 7 СТ. 111-1 КК УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Колабораційна діяльність у воєнній сфері як злочин, передбачений ч. 7 ст. 111-1 КК України, посягає на національні інтереси держави із забезпечення воєнної безпеки (основний безпосередній об'єкт складу кримінального правопорушення). Військова діяльність має цінність для національної безпеки через свій вплив на розвиток суспільних відносин у царині запобігання воєнним конфліктам, відбиття збройної агресії тощо. Участь у воєнній діяльності в інтересах держави-агресора задля встановлення та утвердження тимчасової окупації території України здатне спричинити істотну шкоду національним інтересам. Ведення бойових дій у складі воєнізованих чи збройних формувань є одним із найбільш небезпечних проявів співпраці з ворогом, що з-поміж іншого

підтверджується віднесенням відповідного діяння до категорії особливо тяжких злочинів.

Водночас колабораційна діяльність у воєнній сфері здатна зашкоджувати існуючому в Україні стану захищеності базових цінностей суспільства. З огляду на це обов'язковим додатковим об'єктом для зазначеного виду колабораційної діяльності можна визнати громадську безпеку. Участь у незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, надання їм допомоги безпосередньо впливають на стан захищеності суспільства. Громадська безпека тісно пов'язана з безпекою кожної людини як члена цього суспільства.

З об'єктивної сторони колабораційна діяльність у воєнній сфері характеризується діянням у таких двох альтернативних формах:

1) участь у незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора;

2) надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізовувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України.

Оскільки суспільно небезпечні наслідки не визначені як обов'язкова ознака цього складу кримінального правопорушення, то за своєю конструкцією він належить до категорії формальних. Тому кримінальне правопорушення вважатиметься закінченим з моменту вчинення одного із зазначених діянь. Цей момент своєю чергою пов'язується з початком взяття участі в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях або після надання таким формуванням допомоги.

Обов'язковою ознакою цього складу кримінального правопорушення є обстановка його вчинення в умовах окупації. Специфікою зазначеної ознаки є те, що вона текстуально не закріплена в ст. 111-1 КК України, але неодмінно впливає із самої суті колабораціонізму як специфічного явища, що здебільшого розглядається як державна зрада з пом'якшуючими покарання обставинами. Отже, наявність умов окупації слід розглядати як таку ознаку, що дає змогу розмежувати державну зраду та колабораційну діяльність, оскільки ця діяльність може констатуватися лише за наявності зазначених умов [1, с. 102 – 106].

Спираючись на положення примітки ст. 260 КК України, **збройні формування держави-агресора** в загальних рисах можна визначити таким чином: це воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю. Група є воєнізованою, якщо вона має організаційну структуру військового типу, а саме: єдиноначальність, підпорядкованість та дисципліну, і в яких проводиться військова або стройова чи фізична підготовка.

Незаконними слухно визнаються ті воєнізовані або збройні формування, створення та участь у яких не передбачена ні Конституцією, ні будь-яким іншим законом України, а отже, вони не належать до жодного із законних воєнізованих або збройних формувань [2, с. 34].

Під участю у незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях слід розуміти перебування у складі цих формувань. Таке перебування передбачає, що особа прийнята до складу подібного формування за згодою його керівників та організаторів. Учасник незаконних збройних чи воєнізованих формувань самостійно або разом з іншими учасниками вчиняє різноманітні дії в межах виконання функцій таких формувань (наступальні операції, обстріл позицій ЗСУ тощо).

Участю в незаконному воєнізованому чи збройному формуванні з-поміж іншого визнаються такі дії: чергування на блокпосту; патрулювання міста; супровід автомобілів; перевезення зброї, боєприпасів, техніки, продуктів харчування тощо; здійснення розвідувальних заходів; спостереження за переміщенням українських військ; охорона будівель, військової техніки; проведення занять із фізичної, вогневої, бойової та спеціальної підготовки [3, с. 144–145].

О. Марін стверджує, що немає значення, чи є участь у незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях формалізованою (особа прийнята на службу, зарахована у штат відповідного підрозділу), чи ні (взяла до рук зброю та хоча б почала вчиняти дії як член відповідного формування) – відповідальність усе одно наставатиме [4]. Справді, формалізованість такого членства не повинна впливати на кримінально-правову оцінку вчиненого за ч. 7 ст. 111-1 КК України. Водночас особа є учасником відповідного формування лише тоді, коли її прийняли в будь-який спосіб до складу формування і вона діє не сама собою, а як його член, виконуючи також ті функції, які визначені для такого формування.

Надання незаконним збройним чи воєнізованим формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, означає будь-яке сприяння цим формуванням у здійсненні відповідної діяльності за винятком передачі матеріальних ресурсів, відповідальність за яку має самостійну підставу (ч. 4 ст. 111-1 КК України).

Наприклад, ідеться про усунення перешкод у діяльності незаконних збройних чи воєнізованих формувань, надання їм потрібної інформації, транспорті послуги, ремонтні роботи, фінансування, участь у будівництві оборонних споруд. Повний або вичерпний перелік дій, які утворюють відповідну допомогу, визначити неможливо, адже він зумовлюється конкретними життєвими обставинами, які можуть змінюватися з часом. Водночас навіть зазначені прояви такої допомоги свідчать про різноманітність суспільно небезпечної поведінки. Зокрема, одним із виразників такої може бути надання представникам збройних чи воєнізованих формувань ворога інформації, яка потрібна їм для успішного ведення бойових дій. Суть цієї інформації цілком може зводитися до повідомлення даних про місце розташування підрозділів військових формувань України, отримання яких з-поміж іншого дає змогу уразити це місце.

Фахівці зауважують, що відмінність добровільної участі громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або у збройних формуваннях держави-агресора від добровільної допомоги полягає в тому, що під час участі суб'єкт попередньо вступає до цих формувань та діє у їх складі, а під час допомоги – діє поза складом таких формувань як приватна особа [2, с. 59].

Вивчаючи питання перспектив розвитку кримінального законодавства про відповідальність за колабораційну діяльність у військовій сфері, слід звернути увагу на помилку, якої припустився законодавець, адже співпраця громадян України в зазначеній сфері не може оцінюватися інакше, як державна зрада. Оскільки характер взаємовідносин з окупантом щодо ведення бойових дій проти України не містить жодних специфічних ознак, які б свідчили про окрему від державної зради правову природу поведінки громадянина України (фактор окупації повністю нівелюється сферою співпраці). Як слушно

зауважує О. Жила, наукова спільнота має орієнтувати законотворця на виключення з КК України можливості військової співпраці як виду колабораційної діяльності, залишивши це виключно видом державної зради у формі переходу на бік ворога [5, с. 66]. Тож колабораційна діяльність у військовій сфері, відповідальність за яку на сьогодні передбачена в ч. 7 ст. 111-1 КК України, має бути виключена з цієї норми, а кваліфікація відповідних дій відбуватиметься згідно зі ст. 111 КК України.

Список використаних джерел

1. Розслідування колабораційної діяльності : практич. посібник / Є. О. Письменський, С. В. Головкін, А. В. Коваленко, В. В. Коваленко. Київ : ВД Дакор, 2023. 260 с.

2. Колабораційна діяльність: загальні засади кримінально-правової кваліфікації : практич. поради / О. О. Буряк, О. І. Букреєв, Д. О. Олейников, М. В. Членов / за заг. ред. засл. юриста України А. З. Швеця. Харків : Право, 2022. 98 с.

3. Злочинна колаборація в умовах збройної агресії: практич. поради з кримінально-правової оцінки та розмежування / за заг. ред. В. В. Малюка. Київ : Алерта, 2023. 312 с.

4. Марін О. Колабораційна діяльність: що є кримінально караним. *Academia.edu*. URL: <https://bit.ly/3uq95sP>.

5. Жила О. Проблеми кваліфікації за вчинення колабораційної діяльності. *Проблеми протидії колабораційній діяльності в умовах збройної та інформаційної агресії рф проти України* : зб. матер. наук.-практич. сем. (м. Київ, 4 квіт. 2024 р.) / упоряд.: Ю. О. Найдзон, В. Г. Пилипчук, М. О. Теплюк, Т. О. Давидова, В. С. Зубенко. Київ : НА СБУ, ДНУ ПБП НАПрН України, 2024. С. 63–67.

Політова Анна Сергіївна,

доцент кафедри права Маріупольського державного університету, кандидат юридичних наук, доцент

ІСТОРІЯ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СТАТТЕЮ 438 КК УКРАЇНИ: ПОГЛЯДИ ВЧЕНИХ НА ЦЮ ПРОБЛЕМУ

Збройна агресія російської федерації на територію України викликає чимало дискусійних питань у кримінальному праві, серед яких зараз особлива увага прикута саме до Розділу